

současných koncepcích způsobu života a kritické analýzy některých nemarxistických a revizionistických teorií.

b) Analýza utváření socialistického způsobu života v ČSSR pomocí sekundárních analýz existujících empirických dat (s využitím všech relevantních statistik), vypracování systému indikátorů jako jednoho z předpokladů měření a prognózování.

c) Rozvíjení prognostických aspektů vědeckovýzkumné práce — průběžně a v závislosti na prohlubujícím se poznání vlastní problematiky.

Hlavní výsledky vědeckobadatelské činnosti na tomto poli jsou zakotveny v těchto pracích:

Filípec, J. - Filipcová, B.: *Různoběžky života. Zápas o socialistický životní způsob*. Praha, ÚFS ČSAV 1974, 503 s.. Praha, Svoboda 1976.

Filipcová, B. - Filípec, J.: *Vybrané teoretické a metodologické problémy prognózování životního způsobu*. Praha, Sborník ekonomických prací VÚ plánování a řízení národního hospodářství 1974, 44 s.

Linhart, J. - Večerník, J.: *Přístupy ke zkoumání životního způsobu v literatuře socialistických zemí*. Praha, Studie ÚFS ČSAV 1975, 110 s., v tisku.

Illner, M. a kol.: *Ukazatelé způsobu života v československé statistice*. Praha, ÚFS ČSAV 1976, 230 s.

Cesty formování způsobu života. In: *Člověk-věda-technika*. Kap. VII. Praha-Moskva 1973 (česky, rusky, anglicky), s. 214–245.

Filipcová, B. a kol.: *Volný čas a kultura v průmyslovém městě*. Praha, Ústav pro kulturně výchovnou činnost 1974, 124 s.

Huláková, M.: *Životní způsob, hodnoty, socialismus*. 240 s. (připraveno do tisku).

Vývoj způsobu života v souvislosti s perspektivním vývojem společnosti. Kolektivní studie, sv. 8/I-II. Praha, ÚFS ČSAV 1973, 117 s., příloha 143 s.

Úloha národních výborů v utváření socialistického způsobu života. Kolektivní studie, sv. 14. Praha, ÚFS ČSAV 1974, 72 s.

Jana Vítěčková

O sociálních plánech a prognózách mezinárodně

Rostoucí význam sociálních plánů a prognóz v systému řízení společenských procesů v podmínkách socialismu postavil teoretický výzkum v socialistických zemích před úkol, co nejdříve vypracovat pro tuto oblast odpovídající metodiku a rozpracovat teoretická východiska. V jednotlivých socialistických zemích probíhají práce na přípravě sociálních plánů a prognóz jak v podnikové a oblastní, tak v celospolečenské rovině; v této pětiletce navíc dochází k integraci výzkumu na mezinárodní úrovni. Společná práce vědců socialistických zemí bude probíhat pod záštitou Problémové komise mnohostranné vědecké spolupráce akademií věd socialistických

zemí *Vývoj sociální struktury socialistické společnosti, sociální plánování a prognózování*, jejíž koordinací je pověřena Polská akademie věd. V rámci Problémové komise byl vyčleněn zvláštní podúkol *Sociální plánování a prognózování*. Koordinátor jeho výzkumu Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV uspořádal ve dnech 29.–31. března 1976 mezinárodní sympozium „Sociální plánování a prognózování“. Na jednání sympozia, zahájeného R. Richtou, se podílely delegace SSSR (I. I. Čangliová a I. V. Bestužev-Lada), NDR (L. Hummel a G. Pietrzynski), BLR (T. Kirov, V. Kožucharova, A. Atanasov a D. Dikov), MLR (Z. Fergová a P. Tamasz), PLR (W. Adamski a Z. Sufin) a ČSSR (F. Kutta, S. Blažková, M. Illner, J. Kohout, J. Mihálik, M. Nebeský, V. Pernica, L. Pisca, J. Slíva, M. Soukup a O. Soukup). Symposia se dále zúčastnili zástupce předsedy kolegia filozofie a sociologie A. Hodek, vedoucí sociologické sekce ÚFS F. Charvát a řada dalších hostů z československé strany.

O projektu koncepce výzkumu a plánu práce mezinárodní skupiny na příštích pět let referoval F. Kutta. Po diskusi byl tento projekt a plán schválen. Koncepce předpokládá jednak výzkum problémů systému řízení ve všech návaznostech (vědeckotechnických, ekonomických a sociálně politických), výzkum teoretických i metodologických aspektů sociálního prognózování a plánování na všech jeho úrovních a řešení teoretických a metodologických problémů rozvoje informační základny sociálního plánování a prognózování.

Na sympoziu byl dále projednán a schválen československou delegací navržený projekt a plán práce na mezinárodní monografii s názvem *Sociální plánování a prognózování*, která vyjde v nakladatelství ČSAV Academia ve druhé polovině roku 1977 a bude zároveň v anglické verzi předložena na IX. světovém sociologickém kongresu ve Švédsku v roce 1978 jako kolektivní příspěvek socialistických zemí. Jednu z kapitol, jejíž přípravu zajistí pracovníci AV SSSR, bude stručný přehled genexe sociálního plánování a prognózování, charakteristika současného stavu v jednotlivých socialistických zemích a přehled konkrétních výsledků dosažených v sociálním plánování a prognózování v těchto zemích na podnikové, oblastní i celospolečenské úrovni.

Kromě projednání koncepčních otázek byly na sympoziu předneseny a diskutovány příspěvky a teze, které tvoří základ zamýšlené monografie. Přednesené referáty obsáhly téměř všechny části širokého spektra problémů tématu sympozia — od obecných teoretických a metodologických otázek až po některé obsahové problémy a uvedení konkrétních zkušeností s tvorbou sociálního plánu. Zákonitým rysem jednání byla snaha po sjednocení terminologie a sblížení názorů na vymezení základních užívaných pojmů. Objevily se zde i otázky, které jsou v různých sférách plánování a prognózování kladeny již delší dobu, jako například: vztah mezi plány a prognó-

zami, místo plánu, prognózy, programu a dlouhodobé koncepce v systému řízení sociálních procesů, vztahy mezi ekonomickou a sociální stránkou společenského vývoje, mezi sociálními a ekonomickými plány. Poměrně novými, ale velmi diskutovanými problémy jsou možnosti prognózování životního způsobu a plánování a prognózování podmínek rozvoje lidské osobnosti. Aktuální otázkou je také tvorba informační základny plánování a prognózování sociálních procesů, zejména zdrojů konkrétních statistických dat a jejich systematické utřídění.

Úvodní referát F. Kutty naznačil podstatu, charakter, hlavní instituce a formy systému plánovitého řízení sociálních procesů v socialismu, jeho hlavní součástí a obecné vývojové tendence. Ve vystoupení I. I. Čangliové byl položen důraz zejména na nutnost návaznosti plánů a prognóz na teorii společenského vývoje. Referentka poukázala na nezbytnost přesného vymezení kategorie společenských pokroků a dalšího poznávání role řízení pro rozvoj socialismu. Souhrnným kritériem je podle jejího názoru rozvoj celkové svobody člověka. Zajímavé bylo historické srovnání různých podob vztahu vědeckotechnického a sociálního rozvoje v různých etapách vývoje socialistické společnosti: od zjednodušeného názoru, že „technika řeší vše“, přes podporu péče o člověka, chápáního především jako součást výrobních sil, až k současné fázi vývoje charakterizované nástupem vědeckotechnické revoluce, kdy se nutnost stává především na všestranný sociální rozvoj člověka jako osobnosti a člena socialistického kolektivu.

W. Adamski ve svém diskusním příspěvku naznačil jednu z možností jak přistupovat k tvorbě prognózy vývoje společnosti – zaměřit se na potřeby a aspirace mladé generace, jejíž příslušníci budou hlavní silou vývoje v prognózovaném období. Z. Fergová přednesla příspěvek na téma *Plánovatelnost sociálních procesů*. Upozornila na nutnost rozlišit různé prvky a stránky reprodukce vzhledem k možnosti jejich plánování a řízení; účinně lze plánovat pouze institucionální a materiální podmínky lidské činnosti. Tyto podmínky vytvářejí určitý modifikující rámec, v němž probíhají spontánní společenské procesy. Z. Sufin navrhl rozlišovat objektivní moment životního způsobu, tj. podmínky života, a způsob života s ohledem na odlišnou účinnost plánování v obou těchto okruzích.

L. Hummel a G. Pietrzynski, podobně jako J. Kohout, M. Nebeský a další, orientovali svá vystoupení na sociální plánování a řízení v mezo- a mikrosféře (v podnicích a výrobních kombinátech) a ukázali některé vztahy mezi územními a podnikovými sociálními plány. V diskusi byly dále předneseny příspěvky K. Kulcsára *Sociální plánování a právní regulace*, P. Tamasze *Užití výpočetní techniky v sociálním plánování*, A. Atanasova *Sociologická informace při sociálním prognózování a plánování*, V. Kožucharové So-

ciální struktura společnosti a problémy prognózování a plánování, I. V. Bestuževa-Lady *K otázkám vztahu programu ekonomického a sociálního rozvoje*, S. Blažkové *Sociální plánování a organizace společenského řízení*, M. Illnera *Vytváření informační základny pro plánování sociálních procesů v československé socialistické společnosti*, J. Mihálíka *Mezinárodní trendy v plánování a programování sociálního rozvoje*, V. Pernici *Automatizované systémy řízení a společenský rozvoj*, L. Pisci *Vztah územní a odvětvové sféry řízení v plánování sociální politiky a plánování sociálního rozvoje obyvatelstva*, J. Slívy *Některé problémy sociálního prognózování* a M. Soukupa *K teorii optimálního řízení rozvoje socialistické společnosti*.

Sovětská delegace projevila iniciativu uspořádat druhé sympozium v Moskvě v únoru roku 1977. Na něm by byla prodiskutována mezinárodní monografie. Třetí sympozium přislíbila uspořádat v Sofii roku 1978 bulharská delegace. Byla ustavena redakční rada mezinárodní publikace a vydáním sborníku ze sympozia v ruském jazyce pověřeni jeho českoslovenští organizátoři.

Sympozium vytvořilo dobrý základ další mezinárodní spolupráce na vytyčených úkolech. Vzhledem k obsáhlosti a složitosti výzkumu bylo dohodnuto, aby do pracovního kolektivu byli přizváni další odborníci pracující v této oblasti v rámci ústavů akademií věd i jiných institucí.

Jiří Slíva

Konference o adaptaci člověka v pracovním procesu

Ve dnech 11. a 12. listopadu 1975 se v Prachově konala konference *k problémům adaptace člověka v pracovním procesu*, kterou uspořádala Československá vědeckotechnická společnost - Dům techniky Pardubice spolu s katedrou ekonomické sociologie a psychologie fakulty řízení Vysoké školy ekonomické v Praze. Konference se konala za účasti 12 pracovníků vysokých škol, 24 podnikových sociologů a psychologů a 16 pracovníků kádrových a personálních oddělení.

Úvodní referát *Sociologické problémy pracovní adaptace* přednesla M. Tláskalová (Vysoká škola ekonomická v Praze). Vymezila adaptaci jako děj, kdy se člověk přizpůsobuje podmínkám svého prostředí tím, že z něho pojímá něco do sebe a že to sobě přizpůsobuje, čímž zároveň aktivně na prostředí působí. Rozlišila pak dvě stránky adaptačního procesu v souvislosti s pracovní činností člověka, a to: a) pracovní adaptaci, tj. aktivní přizpůsobení se pracovní činnosti, pracovnímu režimu, fyzikálním podmínkám prostředí, osvojení pracovních znalostí, dovedností ap.; b) sociální adaptaci, tj. začlenění pracovníka především do pracovního kolektivu. Faktory, které působí na pracovní adaptaci, rozdělila na dvě velké základní skupiny: 1. vnitřní faktory (individuální), 2. vnější faktory (pra-